

AZ IFLA-KONGRESSZUS ANYAGÁBÓL

A könyvtárelméleti és kutatási bizottság munkájából

A budapesti IFLA-kongresszusnak szentelt, 1972. évi 6. számunkból már kiszorult ennek a bizottságnak az anyaga, amely elé a legtöbb dokumentum került. Az általunk ismertetett dokumentumok szerzői közül J. BOLDIŠ (Csehszlovákia) a könyv- és könyvtártudomány tárgyával és módszereivel foglalkozott (Subject and methods in the science of book and library), a lengyel J. KOŁODZIEJSKA (Functions of the contemporary public library), a jugoszláv D. VLAJIĆ (Reading habits create reading needs), valamint az amerikai T. WALLER és J. C. FRANTZ (Development of reading in a changing world. Notes on the American experience) pedig a könyvtári rendszer, ill. különböző mozgalmak feladataival és eredményeivel az olvasók nevelése terén. A saját országukban folyó olvasáskutatási munkáról adtak képet a többiek: M. ALAIN, Kanada (Recherches psycho-sociologiques sur les habitudes de lecture au Canada); J. ANKUDOWICZ, Lengyelország (Dynamics of the development of book reading in the country and in town); G. CHANDLER, Nagy-Britannia (Research on books and reading in society in the United Kingdom); K. MIGOŃ, Lengyelország (Problems, methods and results of research in the field of history of reading in Poland); I. P. OSZIPOVA, Szovjetunió (Raszposztranennoszt' cstenija i izucsenie csitatelja v SZSZSZR); K. SALONEN, Finnország (Reading and the youth. Sociological and psychological analysis of reading); H. L. TVETERÅS, Norvégia (Studies

A KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRTUDOMÁNY TÁRGYA ÉS MÓDSZEREI

Jozef BOLDIŠ

Még a Nemzetközi Könyvévben is kevés szó esik azokról a tudományokról, amelyek tárgya a könyv és a könyvtár. Az első olyan elméleti munkák, amelyek a könyvtári munka szervezetével foglalkoznak, a XIX. század elején bukkantak fel. Az ezt követő másfél évszázad folyamán a könyvtártudomány belső fejlődése és az általános tudományos fejlődés között termékeny kölcsönhatást tapasztalhatunk.

A könyvtudomány és a könyvtártudomány között számos országban nem tesznek különbséget. A könyvtártudomány fogalmát Lengyelországban eléggé tág értelemben használják: benne foglaltatnak a könyvvel, a könyvtárral, a bibliográfiával, az olvasással kapcsolatos történeti, elméleti és gyakorlati kérdések. Az új szovjet koncepció különbözik ettől: szerinte a könyvtudomány a könyv történetével és társadalmi funkciójával foglalkozik. Ez valamelyest az angol-szász és a német felfogásra emlékeztet. A könyvtudományt illetően a csehek és a szlovákok azonos véleményen vannak: tágabb értelemben a könyvkulturával mint egészszel foglalkozik, szűkebb értelemben pedig a könyv előállításával, terjesztésével és társadalmi hatásával. Területe tehát részben átfedi más tudományok — elsősorban a könyvtártudomány, továbbá az irodalomelmélet, az irodalomtörténet, az esztétika, a pedagógia, a pszichológia, a szociológia, a statisztika stb. — területét.

A könyvtártudomány tehát Lengyelországban a könyvtudomány része; ez utóbbinak területére tartozik a könyv elméletén kívül a könyvtár története, szervezete, típusai, társadalmi funkciója és a könyvtártudomány.

A könyv- és könyvtártudomány társadalomtudomány voltát az is igazolja, hogy ezekben is használatos a történeti, elméleti és statisztikai megközelítés. Társadalomtudományokról lévén szó, a dialektikus materialista módszer mellett fontos szerep jut bennük a történelmi materializmusnak. A könyv- és könyvtártudomány természetesen saját módszerekkel is rendelkezik: bibliográfiai, tipográfiai és bibliográfiai-funkcionális módszerekkel.

A XIX. században a filológiai és történeti, a XX. század elején a pozitívista történeti módszerek jellemezték ezeket a tudományokat. Századunk második felében a szociológiai szempont került előtérbe, a szociológiai megfigyelés, feltáró kutatás, kísérlet. A szociológiai, pszichológiai és pedagógiai módszereket a könyv- és könyvtártudományban elsősorban az olvasás tanulmányozásához használják. Új módszereket kapott a könyvtártudomány a szervezéstudománytól és az információelmélettől. Az olvasást mint pszichológiai és pedagógiai és mint szociológiai folyamatot egyaránt lehet tanulmányozni. Kettős természetének megfelelően vizsgálatának módjai között elsősorban a „regisztrálást” és a „kutatást” lehet megkülönböztetni. Az előbbi elsősorban a könyv társadalmi népszerűségének kiterjedéséről és a különböző társadalmi környezetekre gyakorolt hatásáról ad képet. A „kutató” megközelítés a könyvek és az olvasók kapcsolatát vizsgálva megpróbálja a könyvek tartalmának potenciális hatóerejét megállapítani.

Mátrai László a liverpooli IFLA konferencián a napjainkra jellemző áldiszciplinákkal kapcsolatban megemlíti a könyv- és könyvtártudományt is, s helyteleníti az olyan terminusokat, mint könyvtártudomány, szervezéstudomány stb. Azon a fokon – mondja –, amikor a könyvtártudomány tudománnyá válik, már igazi, független tudományokkal „találkozik”: a szociológiával, pszichológiával, művelődés-történettel, filozófiával.

Az a tény azonban, hogy a könyvtártudomány figyelembe vesz szociológiai, pszichológiai, politikai összefüggéseket, tényeket és módszereket, nem cáfolja önálló tudomány voltát. A XX. században a tudomány különben is egyre integráltabbá válik, egyre szorosabb lesz a kapcsolata a társadalmi-gazdasági gyakorlattal, egyre közelebb kerülnek egymáshoz az alap- és alkalmazott tudományok. Mindez érvényes a kultúrával, információval és kommunikációval foglalkozó tudományok szférájából születő, számos tudománnyal határos könyvtudományra és könyvtártudományra is. Ha a szabályszerűségek feltárásának az általánosításának magasabb fokát kérjük számon a könyvtártudománytól, kijelenthetjük, hogy mind a könyvtudomány, mind a könyvtártudomány megfelel ezeknek a követelményeknek: fokozatosan – a társadalomtudományokban használatos különböző módszereket kombinálva – sikerült meghatározott törvényszerűségeket feltárnia.

A KÖNYVTÁRI TÖRVÉNY

Az 1968. évi lengyel könyvtári törvény, megerősítve és továbbfejlesztve az 1956. évit, a modern könyvtári rendszert az országos könyvtári hálózatok egésze felől szemléli. A tudományos és szakkönyvtárakat, az iskolai, pedagógiai és közművelődési könyvtárakat egyaránt kötelezi az együttműködésre az állománygyarapításban és a feltárásban, a dokumentációs és a bibliográfiai tevékenységben, a tudományos kutatómunkában és a továbbképzésben.

A könyvtári rendszer adminisztratív és végrehajtó szerve a Kulturális és Művészeti Minisztérium Könyvtári Osztálya, tanácsadó és véleményező szerve az Állami Könyvtári Tanács, melynek tagjai az érdekelt minisztériumok, intézmények és szervezetek képviselői. Az ÁKT feladatai sokrétűek: a) könyvtárpolitikai javaslatok, b) vélemények és javaslatok a könyvtárak szükségleteiről, c) könyvtárügyi rendeletek előkészítése, d) könyvtárápületek tervének véleményezése. Az ÁKT a Lengyel Könyvtáros Szövetségre, a nagy tudományos és közművelődési könyvtárakra s a Nemzeti Könyvtárra támaszkodik.

A KÖNYVTÁRAK HELYE A TERVSZERŰ MŰVELŐDÉSI MUNKÁBAN

A kétségtelen mennyiségi fejlődés mellett különösen előtérbe kerül a könyvtári szolgáltatások minőségi fejlesztése. Ez elsősorban nem az egyébként rendkívül fontos anyagi feltételektől függ, hanem a társadalom kulturális szintjétől, valamint attól, hogy az állami szervek mennyire érzik magukat felelősnek a könyvtárügy fejlődéséért, továbbá attól is, hogy mennyire tudatosul a könyv s a könyvet közvetítő könyvtár jelentősége a lengyel kultúra fejlődésében.

A múltban a lengyel könyvtárak, a politikai helyzetnek megfelelően, fontos tényezői voltak a nemzeti kultúra terjesztésének; ez akkor általában a nemzeti nyelv művelését, a történeti és vallási hagyományok ismertetését jelentette – tehát a történelmi, erkölcsi, vallási tárgyú és a népi szokásokat ismertető szépirodalmi művek népszerűsítését. Így a szépirodalom jelentős kulturális integráló szerepet

játszott kivált a parasztok és munkások körében, elősegítve a nemesség és a nemesi származású értelmiség műveltségi monopóliumának megszűnését. Emellett a racionalista világnézet, a haladó társadalomfelfogás terjesztésének tendenciája is érvényesült már a múlt század második felében a könyvtári munkában.— A népi Lengyelországban a könyvtár teljesen az állam művelődéspolitikai célkitűzéseinek szolgálatában áll.

Az a XIX. század második feléből származó szemlélet, amely szerint a természettudományi, gazdasági és politikai munkák olvasása nagyobb erővel formálja a világnézetet, mint a szépirodalomé, ma is jelentkezik. Alapjául szolgál annak a téveszmének, hogy a művelődési munkában szét lehet választani az általános humanista műveltséget és a szaktudást. Valójában ezek szerves egységet alkotnak.

A könyvtár tehát képes az érdeklődés fejlesztésének különböző útjain előresegíteni az olvasókat, akiket azonban természetesen elsősorban külső erők mozgatnak; ez utóbbiakhoz képest a könyvtár csak erősen korlátozott hatású tényező.

AZ ISMERETTERJESZTÉS

A társadalmi-gazdasági fejlődés ütemének gyorsítása megköveteli a könyvtáraktól, hogy népszerűsítsék a politikai, gazdasági és társadalomtudományi munkákat. A lengyel közművelődési könyvtárak állományának csak 30%-a, a használt könyveknek pedig csak 16%-a nem szépirodalom. Igen alacsony a népszerű tudományos és a szakfolyóiratok olvasásának aránya: a felnőtt lakosságnak csak 11%-a olvas viszonylag rendszeresen ilyeneket. Jelentősebb változást e téren csak az iskolai oktatás reformja hozhatna. Az alkalmazási és bérezési politika még nem eléggé serkenti a dolgozókat szakképzettségük emelésére.

Az olvasóvá válásban igen fontos állomás a középiskola. Ez abban is megmutatkozik, hogy a középiskolát végzettek 40-45%-a veszi igénybe a közművelődési könyvtárak szolgáltatásait.

AZ OLVASÓK ÉRDEKLŐDÉSÉNEK FEJLESZTÉSE

A könyvtárak erre irányuló tevékenysége kettős, olykor ellentmondásos jellegű: a politikai és a gazdasági feladatok által meghatározott kulturális szükségletekre alapozott tudás közvetítése mellett az olva-

sók különböző szintű egyéni igényeit is ki kell elégíteni, ezek pedig sokszor nincsenek összhangban a fenti célkitűzéssel. A világon egyetlen könyvtár se tekinti hivatásának a krimik népszerűsítését, de nem tagadhatja meg teljesen az ilyen igények kielégítését sem. A könyvtár egyik feladata, hogy feloldja a könyvtárpolitika alapelvei és a valóságos olvasói igények közötti feszültséget, elősegítse a kultúra egységessé válásának folyamatát. E feladat teljesítésében nagy segítséget adhat az olvasói szokások tanulmányozása is.

OLVASÁSI SZOKÁSOKBÓL OLVASÁSI SZÜKSÉGLET

Djordje VLAJIC

A tudás, érzelem és tapasztalat közvetítése legősibb és legelőnyösebb formájának, az olvasásnak története szerves része a könyvtörténetének. Jelenünkben is van jövője az olvasásnak: egyre nő a szerepe az ember mint társadalmi lény formálásában.

Az alábbiakban nem teszünk különbséget tartalmi értékeik szerint a könyvek között; általában a könyvről beszélünk, mint amely valamilyen szellemi tartalmat bocsát az olvasó rendelkezésére.

Az olvasói habitus első nyomaira már kisgyermekkorban rábukkanhatunk. A televízió korában született ember olvasási szokásai másképpen alakulnak, mint annak idején szüleié, hiszen ő már igen korán találkozik a képernyőn a képi jelekkel. Kevés tudományos értékű információ áll rendelkezésünkre arról, hogyan formálja az olvasói habitust a televízió. Az első tv-műsor megtekintése gyermekekre és felnőttekre egyaránt sokkhatást gyakorol, s ez többségük olvasásának intenzitását csökkenti, de azután az olvasás rendszerint újra elfoglalja az őt megillető helyet a szellemi szükségletek kielégítésében. A tisztán kulturális funkciókat betöltő tv-programoknak még csak viszonylag alacsony közönségük van, bár például Jugoszláviában ez a 25-125 000 főnyi közönség jóval nagyobb, mint az átlagos példányszámu könyveké.

A könyvvel, olvasással kapcsolatos elméleti és kutatómunka egyre nagyobb teret kap a jugoszláv szakirodalomban. Bár a kutatások adatai számottevő fejlődésről is hirt adnak – így például a könyvtári állomány és a gyermek könyvtártagok számának növekedéséről –, Ju-

goszlávia könyvtárügyének színvonala ma még nem éri el az európai országok többségét.

Különösen a gyermekek olvasóvá neveléséért tesznek országunkban nagy erőfeszítéseket, intézkedésekkel és kutatómunkával egyaránt. A holdra lépést szemtanuként végignéző gyermek természetesen más-képen fogadja a tündérmesét, mint egykor szülei. A mai gyermek tündérmeséi a rajzfilmek. Olvasási szokásai tehát számos új és ismeretlen elemet tartalmaznak, s a megváltozott világ a szülőktől is változott magatartást kíván, például azt, hogy a tündérmesét és gyermekük életének modern kereteit bonyolult összefüggésükben tudják szemlélni.

Az olvasói igények fejlesztéséért folyó erőfeszítések közül meg kell említeni az 1970 őszen rendezett könyvhónapot, amelynek során szemináriumot tartottak a permanens képzésről, a közművelődési és az iskolai könyvtárak gyors fejlesztéséről és az otthoni könyvtárak állományának növeléséről. A szeminárium az olvasáskutatás szempontjából is sok tanulsággal szolgált. Meša SELIMOVIC' arról beszélt, hogy a könyvvásárlás fokozása lassu és körülményes folyamat, a könyvtár jóval könnyebben elérhető, hatékonyabb intézmény. Radomir SMILJANIC' író szerint a jugoszlávok négyötöde egyetlen valódi művészi értéket jelentő könyvet sem olvas el egy év alatt, s csak 1%-uk olvas értékes, de az átlagosnál nagyobb erőfeszítést kívánó kortárs jugoszláv irodalmat.

Különböző országokban végzett felmérések azt mutatják, hogy pl. Magyarország az olvasók aránya terén elért olyan országokat, mint az NSZK vagy Franciaország; ez mutatja, milyen nagy kulturális változások mentek végbe az utolsó két évtizedben. Azokban az országokban, ahol a könyvolvasók aránya az iskolázottság fokához képest meglepően alacsony, sokszor könyvpótló szerepet tölt be a napilap, a magazin, a folyóirat. Az olasz családoknak pl. 45%-a olvas vaskos hetilapokat s további 37%-a nők számára kiadott heti magazinokat, az Egyesült Államokban pedig csupán a vadászok és horgászok számára több mint 600 lapot adnak ki.

A könyvtárakról helyesen állapítja meg Miroslav MADJER, hogy nem csupán kiszolgálniuk kell az olvasókat, hanem nevelniük is kell őket, aktiv munkával irányítva érdeklődésüket a valóban érdekes olvasmányok felé. Az ilyen olvasás a személyiség értelmi fejlődésének igen hatékony tényezője.

A Nemzetközi Könyvév alkalmával az Egyesült Államokban néhány ígéretes kezdeményezés született annak érdekében, hogy felhívjuk az amerikai társadalom figyelmét a könyv, az olvasás és a könyvtár társadalmi, kulturális és nevelési szerepére. Ennek a mozgalomnak az az elméleti alapja, hogy a közlés igen fontos közvetítőjének, a nyomtatott szövegnek a kitüntetett szerepe tartós lesz. A mozgalom fő irányai, irányelvei a következők: 1. a könyvhöz és más nevelési eszközökhöz való hozzájutás könnyítése, 2. a könyvtárak valamennyi típusának fejlesztése, 3. az olvasás tanítása, az írástudatlanság megszüntetése, az olvasás erős indítékainak kifejlesztése, 4. a szerzők, illusztrátorok és fordítók támogatása, 5. a szellemi szabadság biztosítása.

N. COUSINS megállapítja: „amíg az emberiség értékeli a gondolatot, addig a nyomtatott szó központi helyet foglal el”. – A könyv sorsa elsősorban az oktatás jövőjétől függ. A közoktatás éppen jelentős változások előtt áll, s a formalizmus kiküszöbölésével, az egyénre szabott tananyaggal, az önirányító képzés szerepének növekedésével növekszik a könyvek és más könyvtári dokumentumok használata is. Az Egyesült Államokban komoly mértékben növekszik az iskolarendszeren kívüli képzés szerepe. Míg 1960-ban a 48 millió különböző fokon tanuló diák a képzésben résztvevők 63%-át tette ki, 1970-ben a 64 millió diák csak 51%-át. A „periferikus” (iskolarendszeren kívüli) képzésben résztvevők aránya tehát tíz év alatt 37%-ról 49%-ra nőtt. Segítésükben a könyvterjesztés és a könyvtár feladata nem kevés. Ebben az évben alakult meg a National Institute of Education, amelynek egyik fontos feladata éppen a könyvek és más nevelési eszközök előállításának, terjesztésének és használatának serkentése.

1971-ben alakult meg a National Commission of Libraries and Information Science, amelynek rendeltetése a tájékoztatási szolgáltatások optimális működésének biztosítása. Ez a bizottság, a Kongresszusi Könyvtárral együtt, évenként ajánlásokat terjeszt az elnök és a kongresszus elé.

Számos mozgalom indult egyrészt azzal a céllal, hogy a felnőtt és a kiskorú írástudatlanokat megtanítsa az olvasás technikájára, másrészt azzal, hogy aktivizálja azoknak a képességeit, akik tudnak ol-

vasni, de nem olvasnak. A National Book Committee és a bostoni iskolai tanács kísérleti programot dolgozott ki. A kísérleti csoportban tanuló elemisták rendszeresen olvasnak hangosan, elmondják és megvitatják az olvasottakat. Az akció keretében megajándékozzák őket kedvenc könyveikkel, hogy ezekkel megalapítsák otthoni könyvtárukat. Szüleik olvasóvá nevelő tevékenységét is segítik, elsősorban különböző módszertani kiadványokkal. A kísérlet eredménye igen pozitív: a kísérleti csoportban sokkalta kedvezőbb olvasói attitűdöt tapasztaltak a kutatók, mint a kontrollcsoportban.

Washingtonban a „Reading is Fundamental” program keretében nagy gondot fordítanak a gyerekek felnőtt beavatkozás nélküli önálló könyvválasztásának biztosítására és az óvodák könyvvel való ellátására. A washingtoni program 26 más államra is áttért, s keretében az említett akciókon kívül több mint félmillió hátrányos helyzetű gyerek között két és fél millió könyvet osztottak szét.

Az elnök könyvévi nyilatkozata is foglalkozott az olvasás és az írásbeliség terén mutatkozó hiányosságokkal. J. COLEMAN szerint egy átlagos harmadik elemista néger tanuló egy évvel, egy nagyvárosi IX. osztályos pedig sokszor három évvel is elmarad fehér kortársaitól az olvasói képességek terén. 18 millió felnőtt amerikainál is komoly olvasási nehézségekkel kell számolni. A National Reading Center az otthoni „könyves” légkör kialakítása érdekében módszertani füzeteket bocsájt az óvodás koru gyermekek szüleinek rendelkezésére az alábbi témakörökben: az olvasás és helyesírás, az olvasás-tanítás módszerei, olvasási programok, vizuális problémák, az iskolai könyvtárak használata.

A National Book Committee igen sokrétű tevékenységet folytat: elősegíti az olvasás fejlődését és a könyvtári használat fellendítését, irodalmi alkotótevékenységre buzdít, kutatásokat folytat, pályadíjakat alapít, kiadványokat ad közre, s természetesen bekapcsolódott a Nemzetközi Könyvév munkájába is. Így ez év tavaszán „A könyv az éhezõ világban” címmel tartottak New Yorkban ülészakot, ahol a könyvtáraknak a tudás megszervezésében, a társadalom fejlődésében és a nemzetközi egyetértésben betöltött szerepéről volt szó. Ez év decemberében egy több napos munkaülésen arról vitatkoznak majd a szakemberek, hogy milyen szerepet tölt be a könyv a nevelési és a gazdasági célkitűzések megvalósításában.

AZ OLVASÁSI SZOKÁSOK PSZICHOSZOCIOLÓGIAI VIZSGÁLATA KANADÁBAN

M. ALAIN

Hogy a „van-e helye a könyvnek a mai kulturában?” kérdésre válaszolhassuk, mélyreható pszichológiai és szociológiai kutatásokra lenne szükség, márpedig a modern szociológia elsősorban a rádió, a televízió és a sajtó hatását vizsgálja, s csak másodsorban a könyvét.

A kanadai családok 97%-ának van egy vagy több televíziós készüléke, s a kanadai gyermekek több időt töltenek el a képernyő előtt, mint az iskolában. A lakosság 55%-a számára a tévézés a szabadidő eltöltésének legjobb módja. A 8-12 és a 25-40 évesek, valamint a családos emberek állnak leginkább e tömegkommunikációs eszköz varázsa alatt. A televízió és az olvasás viszonyát illetően a kanadai kutatók véleménye megoszlik. GAGNON szerint a televízió nem von el az olvasástól, hiszen az olvasóknak csak a fele részesíti előnyben a könyvvel szemben, s a kiadott könyvek száma 4, a példányszáma pedig 6%-kal nő évente.

A nyomtatott szó sorsa az emberek olvasási szokásaitól függ. Hogy a könyvnek jövője is legyen, a kutatók egy része az olvasás technikájára tanító tanfolyamokat javasol, más részük viszont az olvasási szokások és az olvasási motivumok elemzését szorgalmazza. KING az olvasási hajlam kapcsán az olvasói folyamatot serkentő tényezőket vizsgálja. Az olvasási folyamat első lépcsőfokának a könyv iránti érdeklődést tartja; ebből fejlődik ki az izlés, majd optimális esetben kialakul a szokás is.

Az ifjúság olvasásával számos kisebb vizsgálat foglalkozott. Megállapításaik eléggé különbözőek. PUNCH szerint a 9-14 évesek rendszeres olvasók, s ezt elsősorban az iskolai kötelezettségekkel magyarázza. Elsősorban a regények érdeklik őket: a detektívregények, a kémtörténetek, a lélektani és a kalandos regények. BELISLE megállapítja, hogy a fiukat leginkább a kémtörténetek kötik le, a lányokat viszont a regények minden típusa érdekli, ugyanakkor alig vesznek tudomást az ismeretközlő könyvekről. MAREUIL a tömegkommunikációs eszközöknek a könyvnél jóval erősebb hatásáról beszél, s próbálja bizonyítani, hogy az olvasmányok egyáltalán nem nyújtanak maradandó élményt. Még az egyetemisták körében sem „honos” az olvasás: a szűk elit mellett az olvasás iránt közömbös tömegek

látogatják az egyetemeket. Ezzel szemben SZPAKOWSKA és LAPLANTE vizsgálatai arról próbálnak meggyőzni, hogy a könyv nem vesztette el az ifjúság soraiban társadalmi hatását. A kérdezettek 40%-a nem volt közömbös az olvasás iránt. A kedvelt szabadidő-
tevékenységek sorában a hanglemezek hallgatása, a televízió nézése, a baráti beszélgetés és a sport után a 5. helyet foglalta el az olvasás.

GENTRY az életkor és az olvasás intenzitása között fordított arányosságot állapított meg, de jelentős különbségeket tapasztalt e téren a különböző társadalmi-kulturális rétegekhez tartozók között is. BERGERON mind a kanadai, mind a francia fiatalokról azt állítja, hogy sokat olvasnak. SZPAKOWSKA és LAPLANTE megerősíti ezt, s úgy látják, hogy a fiatalok szocializációjában is szerepet játszik a könyv. A fiatalok természetesen elsősorban korosztályuk problémáiról olvasnak legszívesebben: a szexről, a lélektanról, a társadalmi ellentmondásokról és a kábitószerekről. A könyvet segítségül hívják az előítéletek és a tilalmak elleni harcban. CROCKER és GENTRY a periodikus kiadványoknak az életkorral növekvő szerepét hangsúlyozzák, s megjegyzik, hogy erről a pedagóguskörök eddig alig vettek tudomást.

CROCKER, SZPAKOWSKA és HALAMANDARIS az iskolai és a közművelődési könyvtárak rossz kihasználtságát állapítják meg egymástól független vizsgálataikban; WOODLAND ezt a szabadidő hiányával magyarázza. BULLER viszont a könyvtárhasználó fiatalok növekvő arányát regisztrálja Torontóban.

A kanadai kutatók viszonylag keveset foglalkoztak a felnőttek olvasási kulturájával. Általában megállapítják, hogy a pénzszerzési hajza mellett a szabadidő kulturája alárendelt szerepet játszik. GAGNON szerint 1966-ban Mauricie körzet lakosságának 58%-a volt olvasó, mégpedig falun 60, városon 57%. A 15–24 évesek között legnagyobb az olvasók aránya; ez a magasabb iskolai végzettségükkel magyarázható.

A felnőttek olvasói érdeklődését elsősorban a regény jellemzi. A 20 évesnél idősebb korosztály számára a legfontosabb információforrásul a napi- és a hetilapok s más népszerű időszak kiadványok szolgálnak. Az újságolvasás nem vezet el feltétlenül a könyvolvasáshoz; különösen érvényes ez a városokra.

A KÖNYVEK OLVASÁSÁNAK DINAMIKUS FEJLŐDÉSE VÁROSON ÉS FALUN

J. ANKUDOWICZ

Az olvasás társadalmi kommunikációs folyamat. Kommunikációs folyamatról akkor beszélhetünk, ha az átadó tartalom befogadóra talál, aki a maga számára értelmezni tudja a benne foglalt szimbólumkomplexust. Ebből következően a könyv társadalmi befogadásának folyamatában a következő kérdésekre kell a legnagyobb gondot fordítani: 1. a könyvek hozzáférhetősége, 2. az olvasók köre, 3. az olvasók érdeklődésének iránya. A mai kultúra komplex folyamatában a könyv szilárd pozíciót foglal el. A könyv kisebb lehetőséget ad a manipulációra, mint a rádió és a televízió műsorai.

Amikor a könyv társadalmi létét tanulmányozzuk, kitűnik, hogy ennek fontos szabályozói a könyvhöz képest külsődleges tényezők: a társadalmi-demográfiai tényezők, a társadalmi aktivitás, az életutak és az elvárásrendszerek.

A könyvek elérhetőségének foka és olvasásuk mértéke között nincsen tulságosan szoros összefüggés. A háboru utáni időszakban Lengyelországban a könyvkiadás volumene állandóan, bár nem zökkenőmentesen növekedett. A kiadott könyvek mennyiségét tekintve Lengyelország ma Európában középhelyen áll, ez a mennyiség mégsem elegendő a társadalmi igények kielégítésére. A kutatások szerint a „könyves család” légkörének nincs kisebb jelentősége az olvasási szokások formulálásában, mint az iskolának. Ebben a vonatkozásban azonban még nagyok a „fehér foltok”. Kisebb-nagyobb – az esetek nagy részében csak 20 kötetnyi – könyvgyűjtemény csupán a lakosság 41%-ának otthonában található. 100 városi lakos közül 16–20-nak, ugyanennyi falusi lakos közül csak 3-nak van 100 vagy több könyve. Az otthoni könyvek számának növekedése elsősorban az urbanizálódási folyamat kísérőjelensége. A még eléggé jelentéktelen nagyságu otthoni könyvtárak mellett különösen fontos intézmény a másik fő könyvforrás, a közművelődési könyvtár.

A közművelődési könyvtárak egyfelől összekötik az olvasót az irodalmi kultúra világával, másfelől – különösen a nagyobb városokban – az egyetemi és a tudományos könyvtár szerepét is betöltik. Számszerű növekedésük, állományuk fejlődése társadalmi jelentőségük és hatókörük növekedésével járt. 1956 és 1970 között a könyvtárak száma 44, állományuk 133, a kölcsönzések száma 135, az olvasók száma

108 százalékkal nőtt. Csökkent a 3000 kötetnél kevesebb könyvvel rendelkező kis könyvtárak száma.

Jelentős változások észlelhetők a könyvfogyasztás társadalmi méreteiben. Az összlakosságra kiterjedő vizsgálatok szerint a felnőtt lakosság 68%-a tartja magát könyvolvasónak, ezen belül a dinamikus iparosodó területeken 80%, a lassabban fejlődő részeken 50%. A falusi fiatalság között ez az arány 70%. Igazán szoros kapcsolatot a könyvvel csak a lakosság kisebb része tart: városban 35–40, falun 20–25%.

Jelentősen nőtt a könyvtár befolyása. Ez abban is megmutatkozik, hogy az utóbbi öt évben is 3%-kal nőtt a könyvtári tagság aránya. Ez a folyamat falun gyorsabb.

A lengyel kutatások nem csak egy-egy időpont helyzetképét, hanem a folyamat hosszmetzetét is rögzítik. A tömegek olvasásában bekövetkezett változások elsősorban extenzív jellegűek. Az olvasás fejlődése nem olyan élénk ütemű, mint a tömegkommunikációs eszközök használatáé.

Bár az olvasók érdeklődésének irányában is lényeges változások történtek, ezek jóval kevésbé szembetűnőek; ez az érdeklődés stabilabb jellegű. A tömegolvasás fő jellemvonása a szépirodalom, azaz elsősorban a regény olvasása. Regényekkel lehet leggyakrabban találkozni az otthoni vagy a közművelődési könyvtárakból olvasott könyvek, valamint a legnagyobb olvasmányélmények között. Ez világjelenség. A szépirodalomból elsősorban a 19. századi klasszikus lengyel prózát és a külföldi klasszikus regényeket vásárolják, kölcsönzik és olvassák a lengyelek. A modern irodalomból leginkább a külföldi háborús regényeket és a morális problémákkal foglalkozó műveket keresik. A szépirodalom alapvető funkciója természetesen a szórakoztatás, ezen kívül azonban ismeretközlő, etikai, alapvető emberi értékeket közvetítő, társadalmi viszonyokat megvilágító, a mai világ összefüggéseit feltáró és ebbe az olvasót bekapcsoló funkciói is érvényesülnek. Jóval kisebb az érdeklődés a nem szépirodalmi művek iránt, bár e téren is tapasztalható kedvező változás, főleg az utóbbi években. Ebből az olvasmány-fajtából a szépirodalomhoz közel álló, vele sok esetben határterületet képező memoárok és utleírások a legolvasottabbak. Csak igen lassu fejlődés várható a történettudomány, a filozófia, a pszichológia és a társadalomtudományok olvasásánál.

Az olvasás sorsát alakító tényezők közül az általános és a szakképzettség foka a két legfontosabb. Kisebb, de ugyancsak fontos szerepet játszik az olvasási igény és az izlés alakulásában a nem és az életkor is. A könyv hatóköre növekedésének fontos feltétele a társadalmi stabilitás. Sem a térbeli, sem a társadalmi mobilitás nem mindig kedvez a kulturális élet fejlődésének, ha a kellenél nagyobb méretű.

KÖNYV- ÉS OLVASÁSKUTATÁS NAGY-BRITANNIÁBAN

George CHANDLER

Számos oka van annak, hogy Nagy-Britanniában elhanyagolt kutatási terület a könyv és az olvasás társadalmi szerepe. Először is ebben az országban az olvasást sokáig afféle önmagában jó dolognak tekintették, mely nem követel társadalmi igazolást, másodsor a brit könyvtári rendszer alapja a „szabad” kölcsönkönyvtári rendszer, amelyben az olvasók maguk választhatják ki a kívánt könyveket. Az olvasó egyéni arculata mindezideig nem került kellőképpen előtérbe.

A második világháború után fellendült az olvasáskutatás; főként a könyvtáros-egyesület, a kiadók szövetsége, az egyetemek szociológiai tanszékei, a könyvtárosképző intézetek és egyes könyvtárak foglalkoztak vele. A Library and Information Bulletin 1967-ben már számos ilyen kutatást regisztrált, s a Library and Information Science Abstracts is jelzi őket.

A kutatások első csoportja az elsősorban a kutatókat kiszolgáló könyvtárak használóinak információigényeivel foglalkozik. LINE „Library surveys” című kötetében (1967) sok ilyen vizsgálatról számol be, részletezve a módszertani kérdéseket is, segítséget adva a vizsgálatok eredményeinek felhasználásához.

A kutatások másik csoportja a public library rendszerhez tartozó referenszkönyvtárak és szakkönyvtárak használói körében folyik. 1964-ben 33 ilyen referenszkönyvtárban 29 000 kérdőívet töltöttek ki; a válaszok szerint az igénybevétel 19%-a az iparban és a kereskedelemben, 58%-a az oktatásban, 11%-a a közigazgatásban folyó tevékenységgel függ össze. A használók 62%-a megkapta a kívánt szolgáltatást, 14%-uk csak részben. 52%-uk információt kért valamilyen témához, 17% szakirodalmi adatok után kutatott, 18% pedig

tanulmányaihoz kért segítséget. Egy másik, 1963-ban közzétett kutatási jelentésből megtudhatjuk, hogy a liverpooli Városi Könyvtár szakkönyvtáraiban a használók 17%-a mérnök és természettudós, 11%-a kereskedelmi szakember, 10%-a tisztviselő, 7%-a tanár, 5%-a eladó, 30%-a pedig tanuló. Sokan nem munkájukkal kapcsolatos célból vették igénybe a könyvtárat, mégpedig 60%-uk a vallás és filozófia, 22%-uk a társadalomtudományok, 71%-uk a nyelvek, 18%-uk a természettudomány és technika, 65%-uk a művészetek, 58%-uk a zene, 63%-uk az irodalom, 74%-uk az utleírás, életrajz és a történelem körébe vágó anyagot.

A harmadik csoportba tartozó kutatások tárgya általában az olvasás (elsősorban a kikapcsolódást célzó), a könyvvásárlás és a kölcsönkönyvtárak használói. P. MANN „Books and reading” című könyvében (1969) az olvasás modelljének felvázolásánál megkülönbözteti az utilitárius, a társadalmi és az individuális olvasás egymást részben átfedő kategóriáit. Az első a mindennapi munkához kapcsolódik, gyakorlati célú; a második magunk fejlesztését szolgálja, kritikai jellegű, megkérdőjelezi az általában elfogadott értékeket; a harmadik a kikapcsolódás és a menekülés eszköze, amely kritika nélkül magába fogadja az uralkodó értékeket. A kötet egyik fejezete különböző országok olvasóinak arányát hasonlítja össze. 1950-ben Nagy-Britanniában a lakosság 55, Norvégiában 43, Kanadában 40, Svédországban 35, az Egyesült Államokban 32 százaléka olvasott könyvet. Hetenként legalább háromszor olvasott könyvet 1963-ban Nagy-Britanniában a lakosság 45, az NSZK-ban 34, Olaszországban 21 százaléka. Nagy-Britanniában a lakosság 50%-a volt könyvtári tag, de csak 20–30% tartozott a könyvkölcsönzők közé.

MANN egy másik könyve (Books: buyers and borrowers, 1971) arról a vizsgálatról számol be, amelyet Sheffieldben egy könyvesbolt és egy közművelődési könyvtár látogatói körében végzett. A könyv egyik érdekes része a romantikus regények olvasásával foglalkozó fejezet. A szerző kimutatja, hogy a kisebb közművelődési könyvtárakból kölcsönzött könyveknek nagyobb részét teszi ki a könnyebb fajsúlyú irodalom (22% krimi, 19% lektür), mint a nagyobb közművelődési könyvtárakból kölcsönzött könyveknek, s fordított a helyzet az ismeretterjesztő irodalom esetében. A központi könyvtárból kölcsönzött könyvek között a társadalomtudományi és filozófiai művek aránya kétszer, a művészeti könyvek aránya háromszor, az irodalomtudományi műveké nyolcszor akkora volt, mint a fiókkönyvtárakból kölcsönzött könyvek között.

AZ OLVASÁSTÖRTÉNETI KUTATÁSOK
PROBLÉMÁI, MÓDSZEREI ÉS EREDMÉNYEI
LENGYELORSZÁGBAN

Kszystof MIGNON

Az olvasástörténeti kutatások sokszor olyan felbecsülhetetlen információkat tárnak fel egy-egy kor szellemi életéről, az elmúlt korok emberének esztétikai és ideológiai igényeiről, a nemzeti hagyományok kialakulásáról, amelyeket más tudományoktól hiába várnánk.

Az olvasástörténet, amely az irodalomtörténettel és a könyvtörténettel határos tudományterület, ma egyre inkább önállósul. Problematikáját és metodológiáját a bibliológusok tudományos laboratóriumokban dolgozzák ki, az irodalomelmélet, az irodalomtörténet és az irodalomszociológia szakembereinek segítségével. Fontos utmutatást jelentett INGARDEN és LIEM elméleti munkássága. A bibliológust természetesen nemcsak az irodalmi mű befogadása érdekli, hanem a könyv formája, valamint a kiadással és terjesztéssel foglalkozó intézmények tevékenysége is.

A lengyel olvasáskutatásnak egy irodalomtudományi és egy könyvtár-tudományi ága van; két központja Wroclaw és Krakkó. Legjelesebb képviselője GLOMBIEWSKY, aki először művelődéstörténettel, majd az olvasáskutatás elméleti és módszertani kérdéseivel foglalkozott. Funkcionalista koncepciója szerint a bibliológia társadalomtudományi diszciplína. Különös figyelmet szentel olyan olvasástörténeti forrásoknak, mint a könyvesboltok és a könyvaukciók katalógusai, a könyvtári nyilvántartások, a könyvkiadók szaklapjai, az olvasók naplói és levelei, maguk a régi könyvek az érdekes bejegyzésekkel, aláhuzásokkal. Számára az olvasó „szintetikus olvasó”, mert nemcsak magát, hanem osztályát, rétegét és korát is képviseli. Az egyes korok könyvtermése, az árak, a példányszámok, a könyvtermés szerkezete egyaránt jellemzi a potenciális és a tényleges olvasótábor olvasói érdeklődését és izlését. Fontos forrás e tudományág számára a könyvkereskedelem és a könyvtárügy.

A wroclawi tudományos központ kutatásainak fő területe a szépirodalom, a tudományos és ideológiai művek olvasásának története; a krakkói kutatók inkább a különféle könyvgyűjtemények történetét vizsgálják. Ujabban nemcsak a könyvtudománnyal foglalkozó irodalomtörténészek és tudománytörténészek, hanem a filozófusok és a filozófiatörténészek is tevékenykedni kezdenek ezen a területen.

Az eddiginél nagyobb figyelmet igényel a XIX. és a XX. század olvasástörténete, a népszerű tömegolvasmányok elemzése.

AZ OLVASÁS NÉPSZERŰSÉGE A SZOVJETUNIÓBAN

I. P. OSZIPOVA

Az olvasásnak mint a kulturális élet lényeges elemének a kutatása a kulturális élet fontos jellemzőit tárja elénk. A szovjet olvasáskutatás két legfontosabb területe: 1. a különböző társadalmi és foglalkozási rétegeknek mint egésznek olvasási érdeklődése; 2. a tudományos kutatók és szakemberek szakmai információigényei. Ezeket a kérdéseket mind a helyi, mind a központi kutatóműhelyek kutatják. Litvániában és Ukrajnában a falusi lakosok érdeklődését tanulmányozták, Észtországban pedig a közművelődési könyvtárak olvasói körében végeztek vizsgálatot 1967-ben. Ebben az évben a könyvtárak százei és ezrei vettek részt a központilag irányított kutatásokban. Az olvasáskutatásokat egységes program alapján hajtják végre és mindig komplex módszerekkel dolgoznak.

A Szovjetunióban a könyv mindenki számára hozzáférhető. A lakosság 93%-a olvas több-kevesebb rendszerességgel könyvet, ujságot és magazinokat. A nem olvasók olyan idős és beteg emberek, akik valamikor olvastak. A fizikai és a szellemi munkások, a városi és a falusi lakosok között az olvasás vonatkozásában alig tehetünk különbségeket.

A könyv és az olvasás rendkívül komoly szerepet tölt be a személyiség sokoldalú fejlesztésében: esztétikai, társadalmi, erkölcsi téren egyaránt. Mindezért igen fontos kérdés, hogy mit és hogyan olvasnak a szovjet olvasók. A szovjet ember sokoldalú olvasó; például a kisvárosok felnőtt lakosságának 84%-a egyszerre többféle téma iránt érdeklődik: olvasmányaik között egyformán megtalálhatók a társadalmi-politikai, a tudományos és az esztétikai-irodalmi művek. A felnőtt lakosságnak mindössze 11%-a elégíti ki igényeit csupán a saját olvasásával, 79%-uk mindenfajta olvasmányt igénybe vesz. A társadalmi-politikai könyvek olvasóinak 94%-ánál e könyvek olvasása személyes indítékokból fakad és nem külső (hivatali vagy praktikus) tényezők hatásából. A szakemberek 90, a szakmunkások 80, a mezőgazdasági munkások 70 százalékáka olvas szakirodalmat.

A könyv szerepének növekedése a szovjet társadalomban az életszínvonal növekedésével, a képzettségi szint emelkedésével, továbbá a tudományos és kulturális fejlődéssel magyarázható. Nő a könyv és a könyvtár ideológiai hatása is, s ez sem spontán folyamat: a szovjet emberek növekvő olvasási igényei még aktívabb és céltudatosabb könyv- és könyvtárpropagandát követelnek. E téren bizonyos nehézségeket jelent az a feszültség, amely a kiadványok számának növekedése és az olvasásra rendelkezésre álló idő között fennáll. Ez arra készteti a könyvtárat, hogy még gondosabban válogatva ajánljon olvasmányokat, még jobban figyelembe vegye az egyéni és a csoportigényeket, tudományos alapon differenciálja ezeket az igényeket. Az elkészítendő olvasói tipológia alapja egyrészt a szovjet társadalom szerkezetének és az egyén szociológiájának és pszichológiájának tanulmányozása, másrészt az olvasáskutatás empirikus anyaga.

„A könyv és olvasás a kisvárosok életében” c. vizsgálat keretében a regényolvasással is foglalkoztak a kutatók, s ebben a vonatkozásban csak a legalacsonyabb és a legmagasabb végzettségűek között állapítottak meg különbséget. Ezt a helyzetet az általános képzettségi szint növekedésével, a jobb információszolgáltatással és az anyagi, szellemi javak gyarapodásával magyarázták.

Ugyanez a vizsgálat az újságolvasás tartalmi kérdéseire is kiterjedt. A nemzetközi hírek és kommentárok bizonyultak a legolvasottabbnak. A rádióműsorok közül is a politikai-társadalmi témájukat hallgatják a legtöbben. A könyvek és a népszerű folyóiratok bizonyultak a népszerű tudományos és az irodalmi-esztétikai információk elsőrendű forrásának.

A kisvárosok lakóinak csak 16%-a nem vásárol könyveket. A saját könyvtárral rendelkezők 92%-a rendszeresen kölcsönadja könyveit másoknak. Az új kiadványoknak 83%-a jut el a kisvárosi könyvtárakba, de ezek kétharmada csak egy-egy könyvtárban található meg.

A könyv növekvő szerepével együtt nő az olvasáskutatás szerepe is. Legfontosabb feladatai: az olvasói érdeklődés társadalmi meghatározottságának, a tudományos művek és a regények befogadásának, valamint az olvasás motívumainak vizsgálata.

AZ IFJUSÁG OLVASÁSÁNAK SZOCIOLÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI ELEMZÉSE

Kaija SALONEN

Finnországban eléggé kevés átfogó jellegű, nagyobb szabású kutatás foglalkozik az olvasással; ennek egyik oka az összehangolt kutatási tervek hiánya. Egy javaslat szerint a Közoktatástügyi Minisztérium mellett Állami Irodalmi Hivatalt kellene létrehozni, amely tanulmányozná a könyvtermelés és a könyvterjesztés egész folyamatát, az írók helyzetét és az olvasók szokásait.

A gyerekek és a fiatalok olvasásával foglalkozó kutatások közül a legtöbbet Helsinki, Turku, Tampere és Jyväskylä egyetemén, Helsinki és Tampere könyvtárosképző intézetében és a Finn Rádió Társaság kutatóműhelyében hajtották végre.

Az első jelentősebb vizsgálatot Karl BRUHN végezte 1944-ben, svéd nyelvű általános iskolai tanulók között, Helsinkiben. A gyerekek három legkedvesebb könyvét tudakolta, s a kiválasztás indokolását is kérte.

P. SAARINEN 1964-ben 2206 fős mintán vizsgálta a 10–16 évesek olvasmányait egy 26 címet tartalmazó lista, ehhez kapcsolódó kérdések és kísérleti szemelvények segítségével. Azt is vizsgálta, hogy mekkora befolyása van az olvasásra az otthoni és a tágabb környezetnek, valamint az iskolának. A vizsgálat szerint a fiúk elsősorban detektívregényeket, képregényeket, háborus és kalandos könyveket, a 11–12 éves lányok képregényeket, leányregényeket és tündérmeséket, a 13–14 évesek ezenkívül szerelmes témájú felnőtt könyveket kedvelnek.

A szerző 1960–62-ben több tucat könyvtárban 30 könyv kölcsönzését vizsgálta 10–16 évesek körében. A kedvencekkel és az olvasói érdeklődéssel kapcsolatos kérdések mellett ilyenek is szerepeltek: „Milyen fajta könyvet ajánlanál 9 évesnél fiatalabb, 9–12 éves, 13–15 és 16–18 éves gyerekeknek?” A szerző megállapíthatta, hogy a felnőtteknek szánt könyveket 13 éves korban kezdik olvasni, s hogy meglehetősen nagy arányban említenek kedvenc olvasmányaik között ilyeneket.

1968-ban S. MINKKINEN az Állami Ifjusági Munkabizottság és a Finn Rádió Társaság megbízásából 1019 10–24 éves fiatal életkörü-

ményeit, szabadidő-tevékenységeit, értékvilágát és életfelfogását vizsgálta. A kérdések között könyvvel és olvasással kapcsolatosak is szerepeltek.

R. AALTO a fiatalok olvasási szokásait vizsgálva megállapította, hogy amíg a 10–14 éveseknek csak 10%-a olvas egynél kevesebb és több mint 25%-a harmincnál több könyvet évente, addig a 21–24 éveseknek már 15%-a olvas egynél kevesebbet és csak 17%-a harmincnál többet. Szerinte az iskolázottság erősebben befolyásolja az olvasást, mint a család társadalmi hovatartozása. A legolvasottabb szerző a háborus regényével nagy sikert aratott Vainö Linna, a külföldiek közül Blyton, Burroughs és MacLean bizonyultak a legkedveltebbnek.

L. RANTAKARI 1972-ben 221 11–14 éves tanuló között 189 könyvtári tagot (95%) talált. Szerinte már 11–12 éves korban kezdődik a felnőtt könyvek olvasása.

L. LOTTI 1970-ben a fiatalság számára kiadott könyvek tartalmát elemezte. A finn társadalom ábrázolása ezekben a könyvekben meg lehetőségen egyoldalú.

Finnországban az utóbbi években megváltozott a pedagógusok beállítottsága az olvasmányokkal kapcsolatban. Már nem az olvasmányok tartalmi szelekcióját tartják elsődlegesnek, hanem minél több olvasás révén az olvasási készség kialakítását, ami gyakorlati szempontból rendkívül értékes. Az új irányzat jellemzője az olvasás korábbi cenzurájával és irányításával szemben a liberalizmus, a gyermekek könyvválasztásának szabadsága az iskolában és a könyvtárban egyaránt. Ennek az új munkastilusnak, valamint az új irodalomtanítási módszerek hatásának a vizsgálatával még adósok a kutatók.

AZ OLVASÓK ÉS AZ OLVASÓI ÉRDEKLŐDÉS TANULMÁNYOZÁSA NORVÉGIÁBAN

H. L. TVETERÅS

Norvégiában is divat az olvasásvizsgálati felmérés, de eddig kevés igazán jelentős tanulmányt produkált. A jelen szerényebb eredményei mellett értékes hagyománnyal dicsekedhetünk: első szociológusunk, Eilert SUNDT, aki a múlt század derekán elsősorban az alacsonyabb

osztályok szociális helyzetét, életmódját tanulmányozta, 1855-ben Osló egyik külső kerületében a könyvolvasást is vizsgálta. 300 családot látogatott meg, s mélyinterjúkat készített. Célja a szociális helyzet által lehetővé tett képzettségi szint és a tanulási igények felmérése volt. A tankönyveken kívül átlagosan 2–3 könyvet talált családonként. Erős összefüggést tapasztalt a családok jövedelme és a könyvek száma között. A család minden tagjával, így az öregekkel és a gyerekekkel is elbeszélgetett. Ha kutatását a mai felmérések mellé helyezük, kitűnik ezek gyengesége és SUNDT érdeme: a helyzet megváltoztatásának igénye.

Csaknem 100 évvel később, 1951-ben, Einar NAESS egy kis norvég városban tanulmányozta az olvasás helyzetét. Jó volt a kutatás előkészítése és jók voltak a kérdések is, de a 140 fős minta és a feldolgozott adatok értelmezése ezt a felmérést sem avathatja jelentős kutatássá. — Egil NILSEN 1954-ben a 16–69 évesek szabadidő-tevékenységét vizsgálta. 5500 elküldött kérdőívből 50% érkezett vissza. A presztizsválaszokat provokáló kérdések miatt ez a kutatás sem hozott nagy eredményeket.

A Norvég Könyvklub érdekes kutatása a „mit” és „miért” kérdésre kereste a választ. Bizonyos könyvekre és hőseikre is rákérdezett a kutató. — Az Oslói Egyetem Sajtókutatási Intézete a hetilapok olvasását vizsgálta Berit ROSSVOLD vezetésével, külön-külön elemezve valamennyi rovatnak, a tartalom minden összetevőjének (illusztrációk, hirdetések stb.) a vonzóerejét. — Stavanger, egy Norvégia nyugati partvidékén található kisváros lesz az egyik színhelye az Európa Tanács által támogatott kutatásnak, mely hasonló európai városok kulturális életét vizsgálja összehasonlító módszerrel.